8. VAJA IZ TRDNOSTI
(variacijski račun, direktne metode)

NALOGA 1. (Fermatov princip) *Naj bosta T_1 in T_2 točki, ki ležita v ravnini na nasprotnih straneh osi x. Kako moramo izbrati točko T_3 na abscisi, da pride svetlobni žarek, ki se na odseku T_1T_3 giblje s hitrostjo c_1, na T_3T_2 pa s c_2, najhitreje iz točke T_1 v točko T_2?*

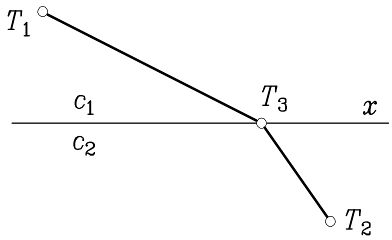

Podatki: c_1, c_2, T_1, T_2

REŠITEV. $c_2 \sin \alpha_1 = c_1 \sin \alpha_2$ (lomni zakon)

NALOGA 2. (Vezani ekstrem) *Naj bo $A \in \mathbb{R}^3$ poljubna točka v prostoru. Izračunaj točko T na sferi S^2 z radijem r tako, da bo razdalja $\overline{AT}$ ekstremna.*

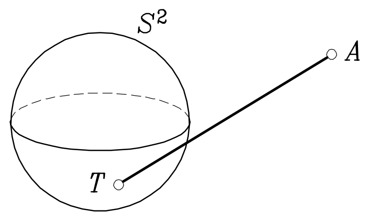

Podatki: r, S^2, A

REŠITEV. Presek S^2 s premico, ki jo določata točki A in središče sfere.

NALOGA 3. (Brahistokrona) *V navpični ravnini naj bosta dani točki T_1 in T_2. Določi krivuljo, po kateri točkasta masa m, ki je vezana na to krivuljo, najhitreje pride iz točke T_1 v točko T_2. Upor zraka zanemari.*

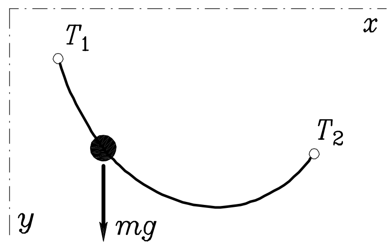

Podatki: m, T_1, T_2

REŠITEV. Cikloida.

NALOGA 4. (Izoperimetrični problem. Verižnica) *Določi ravnotežno lego neraztegljive vrvice linijske gostote μ in dolžine ℓ, ki je pritrjena v točkah T_1 in T_2. V ravnotežni legi je težnostna potencialna energije vrvice minimalna. Tedaj je tudi težišče vrvice najnižje.* Analogna naloga: *Določi krivuljo med dvema točkama T_1 in T_2 z dolžino ℓ, da bo površina rotacijske ploskve okoli osi x maksimalna.*

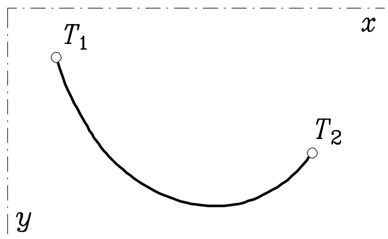

Podatki: μ, ℓ, T_1, T_2

REŠITEV. Verižnica.

NALOGA 5. (Geodetična krivulja) *Naj bosta T_1 in T_2 poljubni točki na valju C z radijem r. Določi krivuljo γ med točkama T_1 in T_2 tako, da bo ločna razdalja $\ell(\gamma)$ med njima najmanjša. Kaj dobimo, če valj C zamenjamo s sfero S^2?*

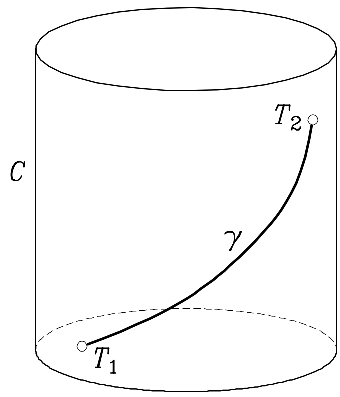

Podatki: r, T_1, T_2

REŠITEV. Spirala. Presek S^2 z ravnino, ki jo določajo točke T_1, T_2 in središče sfere.

NALOGA 6. (Izrek o minimumu potencialne energije) *Za ravninski nosilec dolžine a izpelji z izrekom o minimumu potencialne energije, $\varPi = D - W$,* tehnično teorijo nosilcev *(imenovano tudi 'teorija 1. reda'), tj. sistem diferencialnih enačb s pripadajočimi naravnimi (statičnimi) in bistvenimi (kinematičnimi) robnimi pogoji.*

Rešitev. Sistem diferencialnih enačb, $x \in (0, a)$:

$$
\begin{aligned}
N_x' + \mathcal{P}_x &= 0, & u' - \varepsilon &= 0, & N_x - EA_x\,\varepsilon &= 0,\\
N_z' + \mathcal{P}_z &= 0, & w' + \varphi - \gamma &= 0, & N_z - GA_z\,\gamma &= 0,\\
M_y' - N_z + \mathcal{M}_y &= 0, & \varphi' - \kappa &= 0, & M_y - EI_{yy}\,\kappa &= 0.
\end{aligned}
$$

Pripadajoči robni pogoji, $x \in \{0, a\}$:

$$
\begin{aligned}
N_x(0) + F_1 &= 0, & u(0) &= U_1,\\
N_z(0) + F_2 &= 0, & w(0) &= U_2,\\
M_y(0) + F_3 &= 0, & \varphi(0) &= U_3,\\
N_x(a) - F_4 &= 0, & u(a) &= U_4,\\
N_z(a) - F_5 &= 0, & w(a) &= U_5,\\
M_y(a) - F_6 &= 0, & \varphi(a) &= U_6.
\end{aligned}
$$

NALOGA 7. (Izrek o maksimumu dopolnilne potencialne energije. Legendrova transformacija) *Za ravninski nosilec izpelji ob upoštevanju Legendrove transformacije izrek o maksimumu dopolnilne potencialne energije. Primerjaj s Castiglianovim izrekom v 9. vaji.*

Rešitev.

$$
\varPi^*(N_x, N_z, M_y) = -\frac{1}{2}\int_0^a \left(\frac{N_x^2}{EA_x} + \frac{N_z^2}{GA_z} + \frac{M_y^2}{EI_{yy}}\right) \mathrm{d}x = -D^*
$$

NALOGA 8. *Za prikazana ravninska okvira izpelji z izrekom o minimumu potencialne energije pripadajoči robni problem in ga tudi reši. Izračunaj pripadajoči vrednosti potencialne energije v ekstremalah. Drugi primer reši tudi z izrekom o maksimumu dopolnilne potencialne energije.*

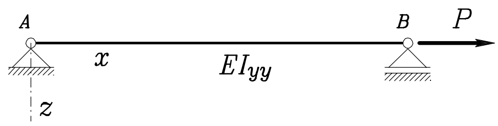

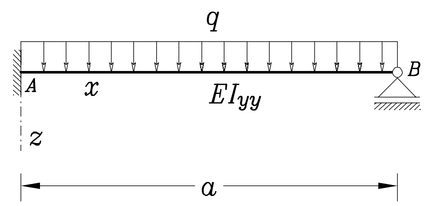

Podatki: P, q, a, EI_{yy}

Rešitev. (i) $\varPi = -\frac{P^2}{2EI_{yy}}$, (ii) $\varPi = -\frac{a^5 q^2}{640 EI_{yy}}$, $B_z = -\frac{3}{8}\,aq$

NALOGA 9. (Ritzova metoda) *Prikazani ravninski nosilec dolžine $2a$ reši numerično tako, da predpostaviš funkcijo pomikov s predpisoma*

(i) $w(x) = x^2(x - 2a)\left(a_0 + \sum_{k=1}^n a_k \sin\frac{k\pi x}{2a}\right)$,

(ii) $w(x) = x^2(x - 2a)\left(a_0 + \sum_{k=1}^n a_k x^k\right)$.

Nastavka za pomik w sta izbrana tako, da identično rešita bistvene robne pogoje: $w(0) = \varphi(0) = w(2a) = 0$. Analiziraj rešitev za posamezne vrednosti n. Nalogo reši tudi z izrekom o maksimumu dopolnilne potencialne energije.

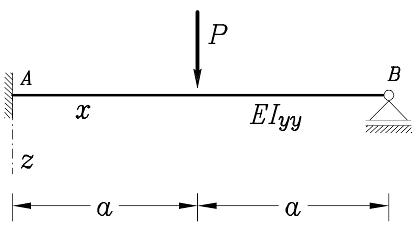

Podatki: a, P, EI_{yy}

Rešitev. $\varPi = -\frac{7a^3P^2}{192 EI_{yy}}$, $B_z = -\frac{5}{16}\,P$

NALOGA 10. (Galerkinova metoda) *Prikazani kontinuirni nosilec dolžine $2a$ reši numerično tako, da predpostaviš funkcijo pomikov s predpisoma*

(i) $w(x) = x(x - a)(x - 2a)\left(a_0 + \sum_{k=1}^n a_k \sin\frac{k\pi x}{a}\right)$,

(ii) $w(x) = x(x - a)(x - 2a)\left(a_0 + \sum_{k=1}^n a_k x^k\right)$.

Nastavka za pomik w sta izbrana tako, da identično rešita bistvene robne pogoje: $w(0) = w(a) = w(2a) = 0$. Analiziraj rešitev za posamezne vrednosti n.

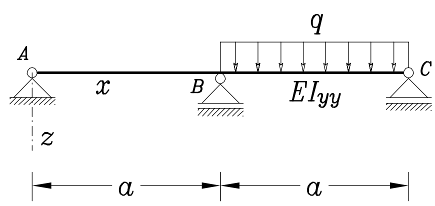

Podatki: a, q, EI_{yy}

Rešitev. $\varPi = -\frac{11a^5q^2}{3840 EI_{yy}}$, $B_z = -\frac{5}{8}\,aq$